

Smjernice za razvoj javnih politika: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Zagreb, listopad 2023.

Impresum

Izdavač: Institut za razvoj obrazovanja

Autori: Radna skupina za rani i predškolski odgoj i obrazovanje Mreže Cjeloživotno učenje za sve:

- Dejana Bouillet, Institut za razvoj obrazovanja
- Sanja Brajković, Institut za razvoj obrazovanja
- Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja
- Lucija Jusup, Udruga gradova u Republici Hrvatskoj
- Ivana Novoselec, Akademija za politički razvoj
- Eli Pijaca Plavšić, Forum za slobodu odgoja
- Marina Šimanović, Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu
- Matea Biloglav, Udruga roditelja Korak po korak

Urednik: Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja

Zahvala: Autori žele zahvaliti svim predstavnicima organizacija i ustanova te drugim stručnjacima koji su sudjelovali u konzultacijama u vezi ovih preporuka.

Lektura: Mnemosyne j.d.o.o.

Grafičko oblikovanje: Prorsus komunikacije d.o.o.

Ova publikacija se koristi u skladu s uvjetima i odredbama licence za nekomercijalnu uporabu Creative Commons Attribution: Imenovanje 4.0 međunarodna (CC BY 4.0).

Ova publikacija je izdana u sklopu projekta Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima, čiji je nositelj Institut za razvoj obrazovanja (Prilaz Gjure Deželića 30, 10000 Zagreb, +385 1 4555151, iro@iro.hr). Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda (399.684,75 EUR; 3.011.424,74 HRK) i sredstvima Državnog proračuna Republike Hrvatske (70.532,60 EUR; 531.427,90 HRK). Ukupna vrijednost projekta iznosi 470.217,35 EUR (3.542.852,64 HRK), a razdoblje provedbe projekta je od 29.10.2020. do 29.10.2023.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

www.strukturnifondovi.hr

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Mreže Cjeloživotno učenje za sve i Instituta za razvoj obrazovanja kao izdavača.

Svi izrazi koji se koriste u tekstu, a imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način i muški i ženski rod.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Sadržaj

Impresum	3
1. UVOD	4
2. OKVIR: STRUKTURA ANALIZE I PREPORUKA	7
3. POTENCIJALI: SNAGE I DOBRE PRAKSE U SUSTAVU	10
4. IZAZOVI: ANALIZA OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI	12
5. PREPORUKE: CILJEVI	16
Opći ciljevi.....	16
Specifični ciljevi.....	16
6. PREPORUKE: MJERE	18
1. Javnopolitički okvir.....	18
2. Pristupačnost.....	20
3. Financijska potpora.....	20
4. Podrška za djecu i obitelji.....	21
5. Podrška za odgojitelje.....	21
6. Uključiva ustanova.....	22
PRILOG: SKUPINE U NEPOVOLJNOM POLOŽAJU	24
POPIS LITERATURE	25
POPIS KRATICA	27
POPIS ČLANOVA MREŽE	28

1. UVOD

Javopolitički kontekst

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (čl. 3., st. 2.), predškolski odgoj ostvaruje se u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece te socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji. Prema Nacionalnoj razvojnoj strategiji Hrvatska 2030, pristupačnost kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (dalje u tekstu: RPOO) svakom djetetu je temeljni cilj koji proizlazi iz prava djece na brigu i jednak razvoj. Prema Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja, odgoj i obrazovanje za razdoblje do 2027. godine treba biti uključivo, kvalitetno i pravično. Međutim, podaci upućuju na postojanje obrazovnih nejednakosti jer neke skupine djece u Hrvatskoj još uvijek nemaju jednak pristup RPOO-u te ne ostvaruju primjerenu podršku tijekom odgojno-obrazovnog procesa.

Ova publikacija donosi analizu problema obrazovnih nejednakosti na razini RPOO-a u Hrvatskoj i predlaže moguća rješenja u obliku preporuka za javne politike. Analizu i preporuke je pripremila radna skupina Mreže Cjeloživotno učenje za sve, koja okuplja stručnjake, istraživače i organizacije civilnog društva koji se bave problemom obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj u cjeloživotnom kontekstu, od razine ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih.

Analiza i preporuke izrađene su krajem 2022. i početkom 2023. godine, u istom periodu kada je izrađen i donesen novi krovni nacionalni dokument obrazovnih politika: **Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine** (dalje u tekstu: NPRSO). Mreža vidi analizu i preporuke kao komplementarne NPRSO-u, budući da je plan također identificirao obrazovne nejednakosti kao ključan izazov hrvatskog obrazovnog sustava, a srednjoročna vizija plana je da sustav odgoja i obrazovanja bude „uključiv, kvalitetan i pravičan“. Nadalje, Mreža je sudjelovala u eSavjetovanju o NPRSO-u i prihvaćena je većina prijedloga Mreže za jačanje naglaska na pravičnost i uključivost u dokumentu. Smatramo kako su brojne preporuke predstavljene u ovom dokumentu komplementarne NPRSO-u te ih je moguće provesti zajedno s već planiranim mjerama. Dugoročnije mjere vidimo kao mjere koje bi mogle biti inkorporirane u buduće akcijske planove i strateške dokumente koje će se donositi na nacionalnoj razini.

O Mreži Cjeloživotno učenje za sve

Mreža je pokrenuta u listopadu 2020. u sklopu projekta „Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima“, koji sufinancira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, a koordinira Institut za razvoj obrazovanja. U rad Mreže je uključeno ukupno 60 stručnjaka iz 10 temeljnih institucionalnih članova, 12 pridruženih institucionalnih članova te 8 individualnih članova.¹

Mreža Cjeloživotno učenje za sve zalaže se za pravičan i uključiv sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Pravičnost i uključivost (eng. *equity and inclusion*) u kontekstu obrazovanja su usko povezani termini koji se odnose na rješavanje raznih oblika obrazovnih nejednakosti. Mreža definira navedene termine i njihov međuodnos u skladu s definicijama UNESCO-a (2017):

---

¹ Popis članova Mreže se nalazi u prilogu publikacije.

- **pravičnost** se u kontekstu obrazovanja odnosi na *načelo* osiguravanja da „se svi polaznici obrazovanja smatraju jednako važnima“. Načelo podrazumijeva da su polaznici obrazovanja raznoliki te da mnogi polaznici zbog svojih osobnih karakteristika i vanjskih okolnosti mogu biti u nepovoljnom položaju u odnosu na druge polaznike tijekom procesa učenja. Načelom pravičnosti nastoji se osigurati da svi polaznici uspješno sudjeluju u obrazovanju i ostvare obrazovne ishode, bez obzira na njihove karakteristike i okolnosti.
- **uključivost** se u kontekstu obrazovanja odnosi na *proces* uklanjanja prepreka pristupu, sudjelovanju i uspješnom završavanju obrazovanja. Proces podrazumijeva donošenje mjera na razini obrazovnih ustanova i obrazovnog sustava koje imaju za cilj izjednačavanje mogućnosti među polaznicima obrazovanja. U ovom smislu, uključivost obrazovnog sustava je temelj za postizanje pravičnosti u obrazovanju.

Mreža je u okviru projekta 2021. godine provela istraživanja o stavovima predstavnika nadležnih institucija i drugih dionika o obrazovnim nejednakostima na svakoj razini obrazovanja (Farnell (ur.), 2022). Tijekom 2022. i 2023. godine radne skupine Mreže provele su sljedeća istraživanja:

- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o iskustvima odgojitelja, učitelja i stručnog osoblja vezanim uz obrazovne nejednakosti u ranom/predškolskom i osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju (Radna skupina za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i osnovnoškolsko obrazovanje²)
- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o iskustvima nastavnika i učenika vezanim uz obrazovne nejednakosti u srednjem obrazovanju (Radna skupina za srednjoškolsko obrazovanje³)
- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o odustajanju od studija na razini visokog obrazovanja (Radna skupina za visoko obrazovanje⁴)
- analiza podataka o obrazovnim nejednakostima u području obrazovanja odraslih (Radna skupina za obrazovanje odraslih⁵)
- analiza položaja teme obrazovnih nejednakosti u strateškim dokumentima Vlade RH (Radna skupina za javne politike⁶).

Temeljem rezultata provedenih istraživanja te spoznaja iz ranijih relevantnih istraživanja i analiza, radne skupine Mreže izradile su sintezu identificiranih problema obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj te izradile preporuke za unaprjeđenje pravičnosti i uključivosti obrazovnog sustava, posebno za svaku razinu obrazovanja, kao i horizontalne preporuke za cijeli sustav odgoja i obrazovanja. Nacrti svih preporuka bili su predmet strukturiranih dijaloga u vidu okruglih stolova i „e-konzultacija“ (prikupljanje povratnih informacija putem virtualnih kanala) održanih tijekom 2023. godine.

² Članovi radne skupine za rani i predškolski odgoj i obrazovanje: Dejana Bouillet, Sanja Brajković, Thomas Farnell, Lucija Jusup, Ivana Novoselec, Eli Pijaca, Jelena Perak, Karmen Stipeč, Marina Šimanović

³ Članovi radne skupine za srednje obrazovanje: Branislava Baranović, Thomas Farnell, Ivana Jugović, Iris Marušić, Jelena Matić Bojić, Valentina Mikulić, Iva Odak, Eli Pijaca, Jelena Perak, Saša Puzić, Ana Skledar Matijević, Josip Šabić

⁴ Članovi radne skupine za visoko obrazovanje: Zvonimir Anić, Nikola Baketa, Branislava Baranović, Thomas Farnell, Vesna Kovač, Ivana Miočić, Teo Matković, Iva Odak, Saša Puzić, Ninoslav Šćukanec Schmidt

⁵ Članovi radne skupine za obrazovanje odraslih: Thomas Farnell, Katarina Jaklin, Teo Matković, Ivana Novoselec, Tihomir Žiljak

⁶ Članovi radne skupine za javne politike: Thomas Farnell, Anka Kekez Koštro, Ana Skledar Matijević Ninoslav Šćukanec Schmidt

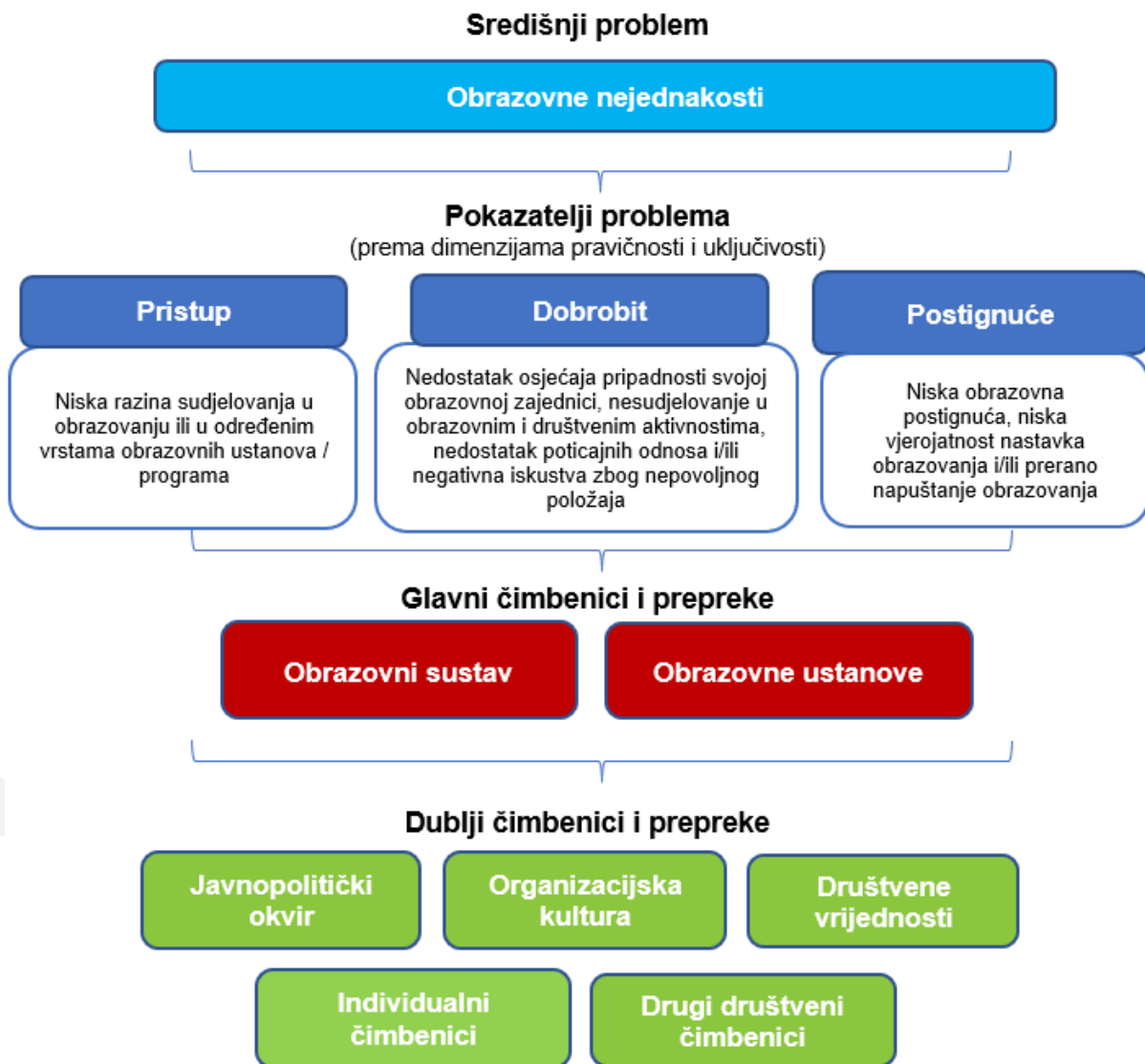
Ova publikacija predstavlja rezultate cjelokupnog procesa u području RPOO-a koristeći sljedeću strukturu:

- potencijali: snage i dobre prakse u sustavu
- izazovi: analiza obrazovnih nejednakosti
- preporuke za javne politike: prijedlozi općih ciljeva, specifičnih ciljeva i mjera

Ciljne skupine ove publikacije su primarno nadležne institucije u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, jedinice lokalne i područne samouprave te obrazovne ustanove koje navedene preporuke mogu inkorporirati u svoje trenutne i buduće obrazovne reforme, programe i inicijative. Istovremeno, vjerujemo da će publikacija služiti svim ostalim dionicima u području obrazovanja u Hrvatskoj (uključujući istraživače, odgojno-obrazovne stručnjake, organizacije civilnog društva, predstavnike medija i same polaznike obrazovanja i njihove obitelji) da osvijeste razne moguće načine ublažavanja i, dugoročno, prevencije obrazovnih nejednakosti.

2. OKVIR: STRUKTURA ANALIZE I PREPORUKA

Preporuke za javne politike predstavljene u ovoj publikaciji izrađene su na temelju analize obrazovnih nejednakosti na razini RPOO-a u Hrvatskoj. Izvori podataka su istraživanja koja su proveli članovi Mreže Cjeloživotno učenje za sve, kao i druga dostupna istraživanja, nacionalni dokumenti i raspoloživi statistički podaci. U analizi je korištena metoda „analize problemskog stabla“ koja omogućuje kategoriziranje identificiranih problema u hijerarhiji uzročno-posljedičnih poveznica. Zbog kompleksnosti i dubine problema obrazovnih nejednakosti, članovi Mreže su dodatno prilagodili okvir problemskog stabla na način koji je prikazan u dijagramu niže u tekstu:

Okvir za analizu i za preporuke temelji se na definiranju tri **dimenzije** pravičnosti i uključivosti u obrazovanju te na identificiranju pokazatelja obrazovnih nejednakosti vezanih uz svaku dimenziju:

Dimenzije	Definicija dimenzije	Pokazatelj problema
Pristup	<p>Odnosi se na osiguravanje preduvjeta da pojedinci mogu bez prepreka pristupiti i upisati se u obrazovnu ustanovu ili program koji odgovara njihovim potrebama ili obrazovnim ciljevima.</p> <p>Dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav osigurava dostupnost, fizičku pristupačnost i priuštivost obrazovnih ustanova/programa. Odnosi se, također, na osiguravanje pravičnih i uključivih upisnih politika te na poticanje sudjelovanja skupina u nepovoljnom položaju u obrazovanju.</p>	Niska razina sudjelovanja u obrazovanju ili u određenim vrstama obrazovnih ustanova/programa
Dobrobit	<p>Odnosi se na osiguravanje optimalnog funkcioniranja i iskustva polaznika obrazovanja, odnosno ostvarivanja njihovog prava i mogućnosti cjelovitog i usklađenog razvoja potencijala.</p> <p>U definiranju koncepta dobrobiti, Mreža prilagođava definiciju Europske komisije za koncept „dobrobiti u školama“ u kontekstu Europskog prostora obrazovanja (Europska komisija, n.d.), na način da bude primjenjiva u cjeloživotnom kontekstu. Prema toj prilagođenoj definiciji, dobrobit u kontekstu cjeloživotnog učenja podrazumijeva da se polaznici obrazovanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osjećaju sigurno, cijenjeno i poštovano • aktivno se uključuju i smisleno angažiraju u obrazovnim i društvenim aktivnostima • imaju samopouzdanje, samoeфикаsnost i osjećaj autonomije • imaju podupiruće odnose s drugim polaznicima obrazovanja i obrazovnim radnicima • osjećaju pripadnost obrazovnoj zajednici te da su zadovoljni sa svojim iskustvom u obrazovnom procesu. <p>U kontekstu pravičnosti i uključivosti, ova dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav potiče pravično i uključivo okruženje u obrazovnim ustanovama, da se primjenjuju pravične i uključive metode podučavanja te da se osiguravaju primjereni materijalni uvjeti za polaznike obrazovanja, posebice za skupine u nepovoljnom položaju.</p>	Nedostatak osjećaja pripadnosti svojoj obrazovnoj zajednici, nesudjelovanje u obrazovnim i društvenim aktivnostima, nedostatak poticajnih odnosa i/ili negativna iskustva zbog nepovoljnog položaja
Postignuće	<p>Odnosi se na osiguravanje smanjivanja razlika u obrazovnim postignućima između različitih skupina polaznika obrazovanja, sprječavanje preranog napuštanja obrazovanja te poticanje nastavka obrazovanja nakon završetka programa.</p> <p>Ova dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav potiče prepoznavanje teškoća koje određeni polaznici imaju u obrazovnom procesu te pružanje odgovarajuće akademske i socijalne podrške u obrazovnom procesu, s posebnim naglaskom na skupine u nepovoljnom položaju.</p>	Niska obrazovna postignuća, niska vjerojatnost nastavka obrazovanja i/ili prerano napuštanje obrazovanja

Obrazovne nejednakosti proizlaze prvenstveno iz širih društvenih nejednakosti i njihove interakcije s obrazovnim ustanovama i obrazovnim sustavom, zbog čega su upravo te dvije kategorije navedene pod **glavnim čimbenicima i preprekama**. Međutim, prepoznajući kompleksnost obrazovnih nejednakosti i potrebu holističkog razumijevanja kako ih prevenirati, analiza obuhvaća i **dublje čimbenike i prepreke** koji (izravno ili neizravno) mogu imati negativan utjecaj na pravičnost i uključivost u obrazovanju. Sljedeće kategorije dubljih čimbenika identificirane su na temelju induktivnog procesa analize stavova dionika o obrazovnim nejednakostima i analize nalaza drugih istraživanja i dokumenata:

Dublji čimbenici i prepreke	Vrste izazova
Javopolitički okvir	Izazovi u obrazovnim politikama ili u drugim područjima javnih politika koji neizravno imaju negativan utjecaj na pravičnost i uključivost u obrazovanju.
Organizacijska kultura	Izazovi vezani uz norme, prakse, rukovođenje i umrežavanje ključnih ustanova u sustavu (nadležne institucije, obrazovne ustanove i dr.).
Društvene vrijednosti	Izazovi načina na koji se vrijednosti obrazovanja te pravičnost i uključivost percipiraju u društvu.
Individualni čimbenici	Izazovi vezani uz motivaciju, kompetencije i obrazovne odabire pojedinaca. Ovi čimbenici se manifestiraju u kontekstu širih društvenih čimbenika (vidi dolje).
Drugi društveni čimbenici	Izazovi vezani uz šire socioekonomske i sociokulturne čimbenike u društvu i nejednaku raspodjelu ekonomskog, kulturnog, socijalnog i simboličkog kapitala.

3. POTENCIJALI: SNAGE I DOBRE PRAKSE U SUSTAVU

U procesu izrade preporuka je, uz identificirane probleme, važno prepoznati i uzeti u obzir pozitivne politike i prakse u sustavu te identificirati potencijal novih ili nadolazećih inicijativa za daljnje unaprjeđivanje pravičnosti i uključivosti u RPOO. Niže u tekstu donosimo sažetak identificiranih snaga sustava, ali i napomene o daljnjem prostoru za poboljšanje, nakon čega donosimo preporuke za javne politike.

- **RPOO je dio obrazovnog sustava u Hrvatskoj i u nadležnosti je Ministarstva znanosti i obrazovanja, dok u mnogim drugim državama to nije slučaj, već pripada resoru socijalne politike ili djelomično resoru obrazovanja, a djelomično resoru socijalne politike.** Ovo je dobro za pravičnost i uključivost jer se time osigurava vertikalna prohodnost obrazovanja i pravilno pozicionira RPOO kao temeljnu fazu obrazovnog ciklusa.
Međutim, taj potencijal nije dovoljno iskorišten jer nacionalna politika mnoge komponente RPOO prepušta JLS-ima bez odgovarajuće podrške, što rezultira održavanjem obrazovnih nejednakosti.
- **Nužnost visokoškolskih kvalifikacija za zanimanje odgojitelja osigurava visoku razinu profesionalnosti i kvalitete RPOO.**
Međutim, još uvijek nije donesen Nacionalni standard kvalifikacija i nisu ujednačeni studijski programi različitih visokih učilišta, što se nepovoljno odražava na razvoj kompetencija za uključiv i pravičan RPOO.
- **U novije vrijeme je stavljen veći prioritet na RPOO u strategijama Vlade RH, posebice u Nacionalnoj razvojnoj strategiji do 2030. godine.** Prepoznata je veća potreba za podrškom sustavu RPOO-a s nacionalne razine upravo radi osiguravanja veće dostupnosti RPOO-a. Ovo je rezultiralo ciklusom značajnih infrastrukturnih ulaganja za izgradnju vrtića u sklopu Nacionalnog programa oporavka i otpornosti za smanjenje regionalnih nejednakosti u pristupu RPOO-u.
Međutim, iako se RPOO sada smatra prioritetom, ulaganja se uglavnom usredotočuju na infrastrukturu, rješavajući samo pitanja dostupnosti, a ne pravičnosti i uključivosti.
- **U proteklom desetljeću na većini teritorija Republike Hrvatske se povećala obuhvaćenost djece programima RPOO-a.** Obuhvaćenost jasličkim programima porasla je za 9,7 postotnih bodova između 2010. i 2021., a intenzivniji razvoj je bilježen za vrtićku djecu (odnosno za djecu stariju od 3 godine) s porastom od 15,1 postotnih bodova (Dobrotić i Matković, 2022).
Međutim, regionalne razlike su i dalje izražene, posebno u segmentu jaslica, a obuhvaćenost je i dalje ispod barcelonskih ciljeva.
- **Donesene su izmjene i dopune Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju koje doprinose povećanju obuhvata djece u RPOO-u u Hrvatskoj.** Izmjenama je uspostavljena nacionalna mreža ustanova za RPOO koja bi trebala pridonijeti praćenju i planiranju kapaciteta u RPOO-u te je uveden elektronički sustav za upis djece. Također, općine se obvezuje da osiguraju mjesto u ustanovi RPOO-a prije upisa u školu.
Zakonsko uređenje RPOO-a je i dalje nedostatno: u njemu se ne spominje kvaliteta, a RPOO se ne računa kao pravo djeteta, već kao administrativni rezultat raznih statusa poput

mjesta življenja ili statusa roditelja. Zakon daje autonomiju osnivačima da samostalno definiraju kriterije za upis djece, što ponekad rezultira neujednačenim kriterijima za upis djece koja, primjerice, žive u riziku od siromaštva te vodi do neujednačenosti u pristupačnosti, dobrobiti i postignućima djece u nepovoljnom položaju. Također, osnivači samostalno procjenjuju imaju li mogućnosti/uvjete za upis djece s razvojnim teškoćama.

- **Nacionalni kurikulum za RPOO, koji je objavljen 2015. godine, pruža dobar okvir za pravičnost i uključivost.** Iako se u njemu govori o promicanju tolerancije umjesto načela pravičnosti i uključivosti, to je značajan korak naprijed u području odgoja i obrazovanja djece iz skupina u nepovoljnom položaju.
Međutim, nije razvijen sustav praćenja kvalitete implementacije Nacionalnog kurikuluma u praksama ustanova RPOO pa nije moguće procijeniti kako se načela kurikuluma ostvaruju u praksi.
- **Donesen je standard zanimanja Odgojitelj/ica djece rane i predškolske dobi, i među skupovima kompetencija tog standarda je „Inkluzivni odgoj i obrazovanje“.** Navedeni skup kompetencija uključuje kompetencije primjene koncepta interkulturalnosti, izvođenja posebnih i alternativnih odgojno-obrazovnih programa i programa javnih potreba te provođenja odgojno-obrazovnog procesa u skladu s načelima inkluzivnosti. Ovaj standard će biti ključan za izradu standarda kvalifikacija koje uključuju skupove ishoda učenja vezanih uz pravičnost i uključivost.
- **Država sufinancira troškove RPOO-a za djecu s teškoćama, Rome i druge skupine u nepovoljnom položaju sredstvima državnog proračuna za programe javnih potreba.** Međutim, iznosi koji se izdvajaju neprihvatljivo su niski (npr. 3,32 eura po pripadniku nacionalne manjine), što dovodi u pitanje svrhovitost ovakve javne politike, a mnoga djeca u nepovoljnom položaju nisu obuhvaćena programima javnih potreba
- **Razne organizacije podržavaju razvoj sustava RPOO i promiču načela pravičnosti i uključivosti.** UNICEF Hrvatska, kao partner Vlade RH, ima ključnu ulogu u razvoju RPOO-a i u promicanju prava djece iz skupina u nepovoljnom položaju, dok drugi dionici poput udruge SIDRO i Pučkog otvorenog učilišta Korak po korak također podržavaju sustav.
Međutim, usluge ovih organizacija nisu svuda dostupne niti je osigurana održivost projekata koji su dokazano učinkoviti.
- **Prikupljeni su vrijedni podaci o RPOO-u kroz brojna recentna istraživanja.** Osim MZO-a, MRMSOSP je naručio je nekoliko studija o ovom području, a prikupljeni podaci daju detaljan uvid u izazove u području dostupnosti te pravičnosti i uključivosti sustava.
Međutim, rezultati istraživanja se nedovoljno implementiraju u javne politike i propise pa ne dolazi do promjena u praksi.

4. IZAZOVI: ANALIZA OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI

U nastavku teksta donosimo tablicu sa sažetkom identificiranih problema obrazovnih nejednakosti na razini RPOO-a. Nakon prikazane analize slijede preporuke ciljeva i mjera za adresiranje navedenih problema.

1. SREDIŠNJI PROBLEM	
Obrazovne nejednakosti na razini ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO)	
2. POKAZATELJI PROBLEMA	
Pristup	<ul style="list-style-type: none"> • Niska stopa sudjelovanja djece u RPOO-u (među najnižima u EU). 79,4% djece u Hrvatskoj od 3. godine do dobi uključivanja u obvezno osnovnoškolsko obrazovanje sudjeluje u RPOO-u (prosjeak EU: 92,8%). Stopa sudjelovanja djece do tri godine u formalnoj skrbi za djecu 2020. bila je samo 20,4 %. Prema barcelonskim ciljevima, u zemljama članicama EU programima RPOO-a trebalo biti obuhvaćeno najmanje 45% djece mlađe od tri godine i 96% djece u dobi od tri godine do polaska u osnovnu školu. <u>Izvor:</u> Europska komisija (2022) • Nejednaka pristupačnost RPOO-u za djecu iz obitelji u nepovoljnom položaju. U usporedbi s drugim zemljama EU, u Hrvatskoj se u RPOO najmanje uključuju djeca iz obitelji u nepovoljnom položaju zbog izloženosti riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. <u>Izvori:</u> Europska komisija (2019) - slika 2; Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022) • Postoje značajne regionalne nejednakosti u sudjelovanju u RPOO-u. Obuhvaćenost djece u programima RPOO-a značajno varira među županijama, a i unutar županija obuhvaćenost djece je znatno niža u rijetko naseljenim područjima i slabije razvijenim općinama. <u>Izvori:</u> Svjetska banka (2019), Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022), Bouillet (2018); Matković, Dobrotić i sur. (2018) • Najveće prepreke uključivanju djeteta u ustanovu RPOO-a su rizik od siromaštva i manjinski etnički identitet djeteta. Različiti rizici djece se različito odražavaju na njihov obuhvat programima RPOO-a. Među analiziranim rizicima, najveći je obuhvat ostvaren kada je riječ o djeci s teškoćama u razvoju, a najmanji kada je riječ o djeci koja su u riziku od siromaštva. <u>Izvor:</u> Bouillet, Antulić Majcen (2022.a) • Djeca iz skupina u nepovoljnom položaju su nadzastupljena u programima predškole u minimalno propisanom trajanju. <u>Izvor:</u> Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022)
Dobrobit	<ul style="list-style-type: none"> • Najmanje 30% djece u sustavu RPOO-a su u nepovoljnom položaju zbog razvojnih, zdravstvenih, obiteljskih ili drugih rizika. Među njima prevladavaju djeca u umjerenom riziku, što upućuje na važnost preventivnog djelovanja sustava RPOO-a na nepovoljan razvoj djece. <u>Izvor:</u> Bouillet i Antulić Majcen (2022.b) • Svaki peti roditelj djece u sustavu RPOO-a izražava potrebu za podrškom u roditeljstvu. <u>Izvor:</u> Projekt MORENEC (2023)

2. POKAZATELJI PROBLEMA

	<ul style="list-style-type: none"> Rizici socijalne isključenosti nepovoljno utječu na trajanje i redovitost pohađanja programa RPOO-a te na redovitost suradnje roditelja/skrbnika djece u riziku s ustanovom. To se odnosi na djecu u riziku od siromaštva, djecu manjinskog etničkog identiteta te djecu s dva i više rizika koja u značajno većoj mjeri pohađaju programe RPOO-a samo godinu dana ili kraće. <i>Izvor:</i> Bouillet i Antulić-Majcen (2022.a)
Postignuće	<ul style="list-style-type: none"> Djeca koja dulje vrijeme pohađaju ustanovu RPOO-a kasnije ostvaruju bolje prosječne rezultate u školi. Međunarodna istraživanja poput TIMSS-a i PISA-e pokazuju povezanost između pohađanja programa RPOO-a (i duljine pohađanja) s postignućima u školi ili na međunarodnim testiranjima. <i>Izvori:</i> Matković, Dobrotić i Baran (2019); NCVOO (2020); OECD (2019) Djeca koja pohađaju kvalitetne programe RPOO-a kasnije ostvaruju bolje prosječne rezultate u školi. <i>Izvor:</i> Balladares, J., Kankaraš, M. (2020) Odgovitelji procjenjuju da djeca u nepovoljnom položaju ostvaruju manje interakcija u usporedbi s vršnjacima. Postoje razlike u kvaliteti programa RPOO-a s obzirom na osnivača i regiju u kojoj ustanova djeluje. Ona je viša u ustanovama u kojima je osnivač JLS i u razvijenijim regijama. <i>Izvor:</i> Bouillet i Antulić Majcen (2022.b)

3. GLAVNI ČIMBENICI I PREPREKE

Sustav

Pristup

- Nedostatan broj ustanova RPOO-a.** 56 općina i/ili gradova u Hrvatskoj (10%) nema dječji vrtić.
Izvor: MZO (2022)
- Nedostatan broj mjesta u ustanovama RPOO-a.**
- Nedostatan broj odgojitelja i stručnog osoblja.**
- Nedostatno javno financiranje sustava RPOO-a.**
- Neujednačene i nepristupačne cijene roditeljske participacije u RPOO-u.**
- Neujednačeni kriterij za prednost pri upisu djece.** Zakon daje autonomiju osnivačima da samostalno definiraju kriterije za upis djece, što ponekad rezultira neujednačenim kriterijima za upis djece koja, primjerice, žive u riziku od siromaštva, te vodi do neujednačenosti u pristupačnosti, dobroti i postignućima djece u nepovoljnom položaju.
Izvori: Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022), Pravobraniteljica za djecu (2022), Bouillet i Brajković (2022), Svjetska banka (2019), Bouillet (2018)
- Nedovoljna usmjerenost politika na podizanje svijesti građanstva o prednostima i važnosti RPOO-a za uravnotežen rast i razvoj djece.**
Izvor: Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022)
- Nedostatak pouzdanih podataka o broju djece u nepovoljnom položaju.** Na nacionalnoj, kao ni na regionalnim i lokalnim razinama, za RPOO nisu uspostavljeni standardizirani mehanizmi međuresorne suradnje i razmjene informacija, što dovodi do nevidljivosti te djece u zajednicama. Ta nevidljivost se proteže i do nemogućnosti egzaktnog utvrđivanja broja djece koja su obveznici

3. GLAVNI ČIMBENICI I PREPREKE

	predškole i broja djece koja predškolu zaista i upisuju, iako se radi o zakonskoj obvezi. <u>Izvor:</u> Bouillet (2018)
<i>Dobrobit; Postignuće</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Neprijemnost inicijalnog obrazovanja odgojitelja i daljnjeg profesionalnog usavršavanja za pravičnost i uključivost u RPOO. Postoji potreba za usuglašavanjem studijskih programa za inicijalno obrazovanje odgojitelja sa standardom kvalifikacije, osiguravanja uravnotežene zastupljenosti svih relevantnih skupova kompetencija u kolegijima koji čine pojedini studijski programi. <u>Izvori:</u> Bouillet i sur. (2021)
Obrazovne ustanove	
<i>Dobrobit; Postignuće</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Neuključive, diskriminacijske i neuvažavajuće prakse kod dijela odgojno-obrazovnih djelatnika. <u>Izvor:</u> Bouillet i sur. (2021), Bouillet i Brajkovic (2022) • Nezadovoljstvo iskustvom podrške koje su ustanove pružile u vezi uključivog rada s djecom. <u>Izvor:</u> Bouillet i Brajković (2023.a, 2023.b) • Očekivanja odgojitelja za dodatnom podrškom nisu u skladu s podrškom koju sustav osigurava. <u>Izvor:</u> Bouillet i Brajković (2023.a, 2023.b) • Nedovoljna fleksibilnost organizacije ustanova RPOO-a u odnosu na potrebe djece zaposlenih roditelja. <u>Izvori:</u> Svjetska banka (2019), Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022)

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE

Javнополитички okvir	<p><u>Obrazovna politika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Neprepoznata uloga RPOO-a u prevenciji obrazovnih nejednakosti u zakonima i politikama. • Nije definirana odgovornost odgojitelja za rad na uključivosti i pravičnosti. tj. definirano je <i>pro forma</i> u politikama; ali nije reflektirano u programima inicijalnog obrazovanja. <u>Izvori:</u> Bouillet i Brajkovic (2022) <p><u>Socijalna politika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje razvijenog sustava rane intervencije: općenito je premalo prepoznata u Hrvatskoj, iako je ključna za rano identificiranje potreba za dodatnom podrškom u odgoju i obrazovanju (od 0 do 7 godina). Nadležne institucije i drugi dionici iz raznih sektora nisu dobro umreženi (zdravstvo, socijalna skrb, odgoj i obrazovanje). <u>Izvor:</u> Vargas-Barón i sur. (2020) • Nedostatak dostupnih socijalnih usluga usmjerenih na podršku obiteljima. • Nedostatak evaluacije učinkovitosti profesionalnog rada s djecom i obiteljima. <u>Izvor:</u> European Family Support Network (2021) <p><u>Javna uprava i decentralizacija</u></p>
-----------------------------	---

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE

	<ul style="list-style-type: none"> • Općenito problem javne uprave u RH: donošenje mnogih strategija, bez dugoročno osiguranih materijalnih, kadrovskih i drugih uvjeta neophodnih za provođenje predviđenih propisa. • Nedostatak suradnje među JLS-ovima. • Niski financijski kapaciteti kod mnogih JLS-ova za adekvatno financiranje RPOO-a. <i>Izvori: Dobrotić i Matković (2023), Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2020).</i> • Ograničeni kapaciteti Vlade za reforme RPOO-a na centralnoj razini; nema centralne koordinacije / konzultacijskih mehanizama politika RPOO-a među svim akterima. • Propuštene prilike pri programiranju natječaja EU fondova za rješavanje izazova u RPOO-u. <i>Izvori: Svjetska banka (2019), Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022)</i>
Organizacijska kultura	<ul style="list-style-type: none"> • Administrativna provedba propisa bez usmjerenosti na dobrobit djeteta. • Nedostatak kulture praćenja učinka politika. • Nedostatak kulture praćenja trendova putem istraživanja. Nema longitudinalnih istraživanja o utjecaju RPOO-a na kasnije obrazovanje i životne prilike (iako postoji modus financiranja takvih istraživanja on je nedostatan u odnosu na značaj istraživačkog zadatka). <i>Izvori: Bouillet i Brajkovic (2022; 2023.a, 2023.b)</i> • Nedostatak međusektorske suradnje u području brige za djecu rane i predškolske dobi (odgoj i obrazovanje, socijalna skrb i zdravstvo). <i>Izvori: Bouillet i Brajkovic (2022)</i>
Društvene vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> • Odgoj i obrazovanje nisu visoki društveni prioriteti u Hrvatskoj – što ima šire reperkusije na razumijevanje uloge RPOO-a, odgojitelja i drugih odgojno-obrazovnih radnika, te posebice na percepciju problema odgojno-obrazovnih nejednakosti. • Obrazovne nejednakosti su nevidljive u javnom prostoru. • Provođenje zastarjelih obrazovnih paradigmi u praksi. <i>Izvor: Bouillet i Brajkovic (2022; 2023.a; 2023.b)</i>

5. PREPORUKE: CILJEVI

U nastavku donosimo preporuke za opće i specifične ciljeve budućih javnih politika u Hrvatskoj za smanjivanje obrazovnih nejednakosti na razini RPOO-a. Specifični ciljevi su grupirani u šest tematskih područja predloženih mjera, prema strukturi koja je dogovorena za sve razine obrazovanja (od RPOO-a do visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih). U nastavku teksta predstavljamo preporuke konkretnih mjera za postizanje svakog od predloženih specifičnih ciljeva.

Preporuke su komplementarne **Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027.**, budući da je plan također identificirao obrazovne nejednakosti kao ključan izazov hrvatskog obrazovnog sustava, a srednjoročna vizija plana je da sustav odgoja i obrazovanja bude „uključiv, kvalitetan i pravičan“. Smatramo da preporuke mogu služiti kao važan resurs u planiranju i provedbi predloženih mjera za RPOO, posebice mjere 1.5.: „*Povećati dostupnost i uključivost RPOO-a djeci iz različitih JLP(R)S, kao i djeci u nepovoljnom položaju*“.

Opći ciljevi

1. **Osigurati univerzalan pristup kvalitetnom RPOO-u svoj djeci rane i predškolske dobi neovisno o njihovom zdravstvenom, razvojnom, kulturnom i socioekonomskom statusu;**
2. **Osigurati uvjete za pružanje primjerene podrške djeci rane i predškolske dobi i njihovim obiteljima u cilju osiguranja dobrobiti djece u ranom i predškolskom i obiteljskom okruženju;**
3. **Unaprijediti kvalitetu tranzicije iz vrtića u školu.**

Specifični ciljevi

Područje	Specifični ciljevi
1. Javnopolitički okvir	1.1. Unaprijediti zakonski okvir za RPOO, s integriranim načelima pravičnosti i uključivosti 1.2. Osigurati minimalno dvogodišnje obavezno sudjelovanje u RPOO-u za svu djecu (osobito kad se radi o djeci u nepovoljnom položaju) 1.3. Osigurati uvjete za visokokvalitetno profesionalno djelovanje odgojno-obrazovnih djelatnika 1.4. Sustavno prikupljati podatke o broju i profilu djece u programima RPOO-a 1.5. Sustavno prikupljati podatke o broju i profilu djece koja nisu uključena u programe RPOO-a 1.6. Jačati kapacitete nadležnih institucija u području RPOO-a za upravljanje i razvoj sustava na nacionalnoj razini
2. Pristupačnost	2.1. Osigurati ostvarenje prava na upis u programe RPOO-a sve djece u nepovoljnom položaju
3. Financijska potpora	3.1. Osigurati jednaku priuštivost programa RPOO-a na nacionalnoj razini

	3.2. Osigurati nacionalno financiranje roditeljske participacije programa RPOO-a za djecu koja žive u riziku od siromaštva najmanje dvije godine prije početka obveznog obrazovanja
4. Podrška za djecu i obitelji	4.1. Unaprijediti intersektorsko povezivanje RPOO-a i sektora koji pružaju usluge iz domene rane intervencije u djetinjstvu kako bi se omogućila sveobuhvatna rana intervencija i unaprijedila uključivost ustanova RPOO-a
5. Podrška za odgojitelje	5.1. Unaprijediti kompetencije odgojitelja za pravičnost i uključivost kroz inicijalno obrazovanje 5.2. Unaprijediti kompetencije odgojitelja i stručnih suradnika za pravičnost i uključivost kroz kontinuirano profesionalno usavršavanje
6. Uključiva ustanova	6.1. Razviti sustav osiguravanja i vrednovanja kvalitete RPOO-a, uz integriranje načela pravičnosti i uključivosti 6.2. Definirati i osigurati razvoj kompetencije ravnatelja potrebnih za stvaranje uključive ustanove RIPOO-a

6. PREPORUKE: MJERE

1. Javnopolitički okvir

Specifični cilj 1.1	Unaprijediti zakonski okvir za RPOO, s integriranim načelima pravičnosti i uključenosti
Mjere⁷ (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Izraditi i usvojiti novi Zakon o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju Izraditi i usvojiti nove Pedagoške standarde za RPOO Izraditi i usvojiti novi Pravilnik o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima
Akteri	MZO, AZOO, NCVVO, Vlada RH, JLS, ustanove RPOO-a, udruge odgojitelja i druga relevantna ministarstva i tijela lokalne i regionalne samouprave
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz planirane izmjene zakonskih i drugih propisa u mjerama NPRSO 1.3. (odgojitelji) i 1.4. (model financiranja)</i>

Specifični cilj 1.2	Osigurati minimalno dvogodišnje obavezno sudjelovanje u RPOO-u za svu djecu (osobito kad se radi o djeci u nepovoljnom položaju)
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Izraditi i usvojiti novi Pravilnik o predškoli Definirati proceduru identificiranja obveznika predškole i praćenje njihovog statusa Razraditi nacionalni model za osiguravanje kapaciteta za maksimalan obuhvat djece dvogodišnjim programima predškole Izgradnja kapaciteta za maksimalan obuhvat djece dvogodišnjim programima predškole
Akteri	MZO, MPU, JLS, ustanove RPOO-a, udruge odgojitelja

Specifični cilj 1.3	Osigurati uvjete za visokokvalitetno profesionalno djelovanje odgojno-obrazovnih djelatnika
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Osigurati provedbu mjere 1.3, Nacionalnog plana razvoja obrazovanja do 2027. vezane uz zapošljavanje i osposobljavanje dostatnog broja odgajatelja, stručnih suradnika i ravnatelja u sustavu RPOO-a Omogućiti rad pomoćnog osoblja (npr. njegovatelji, pomoćnici...) kao podrške odgojno-obrazovnom procesu uz vođenje kvalificiranih odgojno-obrazovnih djelatnika u ustanovama RPOO-a Propisati minimalnu nacionalnu osnovicu za plaće u sustavu RPOO-a
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti mehanizme prepoznavanja društvenog značaja i osiguravanja dobiti djelatnika u sustavu RPOO-a

⁷ Kratkoročne/srednjoročne mjere se odnose na mjere koje bi se mogle donijeti u razdoblju od 1 do 4 godine. Dugoročne mjere se odnose na mjere koje bi se mogle donijeti u razdoblju od 5 do 10 godina.

Akteri	MZO, osnivači ustanova RPOO-a
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.3. (odgojitelji)</i>

Specifični cilj 1.4	Sustavno prikupljati podatke o broju i profilu djece u programima RPOO-a
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti model izvještavanja o djeci i programima u sustavu RPOO-a U digitalnu bazu podataka MZO-a za RPOO uključiti podatke o broju djece, njihovim razvojnim i socioekonomskim obilježjima te verificiranim programima koje ustanove nude
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti transparentan sustav izvještavanja o podacima u svrhu planiranja uključivih i pravičnih politika RPOO-a
Akteri	MZO, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Vlada RH
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.6. (osiguranje kvalitete)</i>

Specifični cilj 1.5	Sustavno prikupljati podatke o broju i profilu djece koja nisu uključena u programe RPOO-a
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti model praćenja i izvještavanja o broju i profilu djece koja nisu uključena u programe RPOO-a Donijeti odluku o nadležnoj ustanovi za koordinaciju procesa praćenja podataka na nacionalnoj razini Uspostaviti standardizirane mehanizme međuresorne suradnje i razmjene informacija u vezi evidentiranja i praćenja podataka
Akteri	MZO, MRMSOSP, Hrvatski zavod za socijalni rad
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.6. (osiguranje kvalitete)</i>

Specifični cilj 1.6	Jačati kapacitete nadležnih institucija u području RPOO-a za upravljanje i razvoj sustava na nacionalnoj razini
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Jačanje kapaciteta MZO-a za analitičko-razvojne poslove u pogledu RPOO-a Jačanje kapaciteta AZOO-a za potporu sustavu RPOO-a, uključivši u području razvoja stručnih usavršavanja za razvoj kvalitetnog i uključivog sustava RPOO-a
Akteri	MZO, Vlada RH

2. Pristupačnost

Specifični cilj 2.1.	Osigurati ostvarenje prava na upis u programe RPOO-a za svu djecu u nepovoljnom položaju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Redefinirati kriterije za upis djece u programe RPOO-a poštujući načela pravičnosti i uključivosti • Razviti model koji će osigurati uvjete za upis sve djece u nepovoljnom položaju u programe RPOO-a • Pružiti odgovarajuću podršku s nacionalne razine osnivačima koji procijene da nemaju mogućnosti/uvjete za upis djece s razvojnim teškoćama
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Uskladiti kapacitete RPOO-a na nacionalnoj razini s potrebama djece u svakoj lokalnoj jedinici • Uspostaviti učinkovitu mrežu predškolskih ustanova • Proširiti ponudu različitih visokokvalitetnih alternativnih i posebnih programa RPOO-a usklađenih s potrebama djece i obitelji u nepovoljnom položaju (kraći programi OCD-ova/vjerskih zajednica, programi za djecu s teškoćama u razvoju, tranzicijski programi i sl.)
Akteri	MZO, JLS, nevladine organizacije
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.2. (pristup RPOO-u)</i>

3. Financijska potpora

Specifični cilj 3.1.	Osigurati jednaku priuštivost programa RPOO na nacionalnoj razini
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Primijeniti formulu za izračun participacije roditelja/skrbnika djece u sufinanciranju programa RPOO-a⁸ • Osigurati financijsku podršku slabo razvijenim JLS-ovima iz državnog proračuna • Pokusno primijeniti i vrednovati učinke modela financiranja RPOO-a po načelima pravičnosti i uključivosti
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti priuštiv sustav financiranja RPOO na nacionalnoj razini
Akteri	MZO, JLS
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.4. (model financiranja) i 1.2. (pristup RPOO-u)</i>

Specifični cilj 3.2.	Osigurati nacionalno financiranje roditeljske participacije programa RPOO-a za djecu koja žive u riziku od siromaštva najmanje dvije godine prije početka obveznog obrazovanja
Mjere (kratkoročno/	<ul style="list-style-type: none"> • Izmijeniti Pravilnik o načinu raspolaganja sredstvima državnog proračuna i mjerilima sufinanciranja programa javnih potreba u

⁸ <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/metodologija-za-izracun-ekonomske-cijene-vrtica-i-participacije-roditelja>

srednjoročno)	području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja tako da obuhvati djecu koja žive u riziku od siromaštva i tako da predviđena potpora podmiruje trošak programa RPOO-a
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Model nacionalnog financiranja proširiti na cijeli sustav RPOO-a (od 1. godine života djeteta) i na svu djecu u nepovoljnom položaju
Akteri	MZO, JLS
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.4. (model financiranja), 1.2. (pristup RPOO-u) i 1.5. (dostupnost i uključivost)</i>

4. Podrška za djecu i obitelji

Preporuka 4.1.	Unaprijediti intersektorsko povezivanje RPOO i sektora koji pružaju usluge iz domene rane intervencije u djetinjstvu kako bi se omogućila sveobuhvatna rana intervencija i unaprijedila uključivost ustanova RPOO-a
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Povećati broj odgojno-obrazovnih programa za djecu u nepovoljnom položaju u ustanovama RPOO-a i tranzicijskih programa za prijelaz iz rane razvojne podrške u sektoru socijalne skrbi u ustanovu RPOO-a i kasnije za prijelaz u školski program, raspisivanjem ciljanih natječaja za financiranje takvih programa Potaknuti ustanove RPOO-a za provedbu programa podrške roditeljstvu raspisivanjem ciljanih natječaja Razraditi protokole međuresorske suradnje kako bi oblici podrške koju članovima obitelji i djeci rane i predškolske dobi pružaju drugi sektori bili pruženi na integrirani način
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Funkcionalno integrirati i osigurati protočnost između svih programa podrške ranom učenju za djecu u nepovoljnom položaju Razviti različite programe podrške obiteljima i djeci u nepovoljnom položaju tako da budu visokokvalitetni i pristupačni na nacionalnoj razini
Akteri	MZO, MRMSOSP, MZ, JLRS, ravnatelji dječjih vrtića, udruge koje pružaju usluge rane intervencije, udruge odgojitelja
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.2. (pristup RPOO-u) i 1.5. (dostupnost i uključivost)</i>

5. Podrška za odgojitelje

Specifični cilj 5.1.	Unaprijediti kompetencije odgojitelja i stručnih suradnika za pravičnost i uključivost kroz inicijalno obrazovanje
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Provesti tematsku analizu AZVO-a među učiteljskim fakultetima radi provjere razine u kojoj studijski programi pridonose razvoju kompetencija odgojitelja za pravičan i uključiv RPOO Propisati minimum kompetencija i standarda kvalitete za osiguravanje pravičnog i uključivog RPOO-a U standard kvalifikacije odgojitelja uključiti pravičnost i uključivost

Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Integrirati pravičnost i uključivost u studijske programe za inicijalno obrazovanje odgojitelja kao transverzalne kompetencije tijekom cijelog programa (a ne na razini izbornosti i partikularnih kolegija)
Akteri	AZVO, visoka učilišta
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.3. (odgojitelji)</i>

Specifični cilj 5.2.	Unaprijediti kompetencije odgojitelja i stručnih suradnika za pravičnost i uključivost kroz kontinuirano profesionalno usavršavanje
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> U planiranje godišnjeg plana AZOO-a za stručna usavršavanja odgojitelja uključiti edukacije na temu pravičnosti i uključivosti Uvođenje postojećih programa edukacije organizacije civilnog društva i edukacije na temu uključivosti RPOO-a na listu AZOO edukacija Organizirati edukacije mentora među odgojiteljima za rad sa studentima učiteljskih fakulteta na temu pravičnosti i uključivosti u RPOO-u Stvoriti sustav timova za međusobnu podršku odgojiteljima i stručnim suradnicima u situaciji posebnih izazova za uključivost Odgovarajućim propisima definirati alokaciju radnog vremena odgojitelja za kontinuirani profesionalni razvoj Pružiti podršku u prijavi projekata Erasmus+ radi većeg sudjelovanja ravnatelja, odgojitelja i stručnih suradnika u visokokvalitetnim usavršavanjima na temu pravičnosti i uključivosti u sklopu programa Erasmus+
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti sustav edukacije od inicijalnog obrazovanja do profesionalnog razvoja koji omogućuje visokokvalitetan, uključiv i pravičan RPOO
Akteri	AZOO, MZO, AMPEU
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.3. (odgojitelji) i 1.7. (internacionalizacija)</i>

6. Uključiva ustanova

Specifični cilj 6.1.	Razviti sustav osiguravanja i vrednovanja kvalitete RPOO-a, uz integriranje načela pravičnosti i uključivosti
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti indikatore kvalitete uključivog i pravičnog RPOO-a Razviti sustav kontinuiranog praćenja i vrednovanja kvalitete RPOO-a Osmisliti sustav nagrađivanja visokokvalitetnih ustanova i programa RPOO-a na nacionalnoj razini Osigurati podršku ustanovama za unaprjeđenje kvalitete formiranjem mobilnih timova na regionalnoj razini

Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti sustav osiguranja kvalitete koji integrira načela pravičnosti i uključivosti kao integralnog dijela sustava koji uključuje obavezno samovrednovanje u RPOO-u
Akteri	MZO, NCVVO, AZOO, osnivači ustanova RPOO-a, županije
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.6. (osiguranje kvalitete)</i>

Specifični cilj 6.2.	Definirati i osigurati razvoj kompetencije ravnatelja potrebnih za stvaranje uključive ustanove RIPOO-a⁹
Mjere (kratkoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Osigurati reviziju važećeg standarda zanimanja i standarda kvalifikacije „ravnatelj/ica odgojno-obrazovne ustanove“ vodeći računa o uključenosti inkluzivne dimenzije u sadržaju dokumenta Osigurati dostupnost programa za inicijalno osposobljavanje ravnatelja/ica kojima se razvijaju kompetencije za inkluzivno obrazovanje i inkluzivno vođenje ustanove Osigurati dostupnost programa za kontinuirani profesionalni razvoj ravnatelja/ica kojima se razvijaju kompetencije za inkluzivno obrazovanje i inkluzivno vođenje ustanove
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Usuglasiti temeljne dokumente (zakone, propise i sl.) koji reguliraju sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj s načelima inkluzivnog vođenja, vodeći pritom računa o svim razinama i segmentima odgojno-obrazovnog sustava
Akteri	MZO, AZOO, ASOO, AZVO, sveučilišta, visokoškolske ustanove akreditirane za inicijalno osposobljavanje odgojno-obrazovnih djelatnika, udruge ravnatelja osnovnih i srednjih škola
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 1.6. (osiguranje kvalitete)</i>

⁹ Kao temelj za provođenje mjera može poslužiti Kovač (2022)

PRILOG: SKUPINE U NEPOVOLJNOM POLOŽAJU

Mreža Cjeloživotno učenje za sve zalaže se za to da se **svakom pojedincu** tijekom čitavog života osigura pravo na odgovarajuće obrazovanje visoke kvalitete koje će rezultirati pozitivnim iskustvom učenja, osjećajem dobrobiti u svojoj obrazovnoj zajednici te u konačnici obrazovnim ishodima koji odgovaraju kapacitetima svake osobe.

Mreža se posebno zalaže za pružanje individualizirane podrške pojedincima iz **skupina u nepovoljnom položaju**. Mreža definira skupine u nepovoljnom položaju kao skupine koje su u većem riziku od nejednakog pristupa obrazovanju, niže dobrobiti tijekom obrazovnog procesa te nižih obrazovnih postignuća zbog okolnosti ili karakteristika koje su izvan njihove kontrole. Primjeri okolnosti i karakteristika koje su često povezane s nepovoljnim položajem u cjeloživotnoj perspektivi (od rane do odrasle dobi) uključuju:

Okolnosti i karakteristike skupina u nepovoljnom položaju u kontekstu cjeloživotnog učenja (od rane do odrasle dobi)

Društvene i obiteljske okolnosti:	Individualne karakteristike:
<ul style="list-style-type: none"> • niži socioekonomski status i siromaštvo • mjesto življenja (u ruralnim, udaljenim i izoliranim područjima) • pripadnost nacionalnoj, jezičnoj i/ili vjerskoj manjini • status izbjeglice, migranta i tražitelja azila; djeca bez pratnje; ekonomski migranti • otežavajuće obiteljske okolnosti (jednoroditeljske obitelji, samohrani roditelji, konfliktni obiteljski odnosi, roditelji devijantnog ponašanja, zlostavljanje ili zanemarivanje u obitelji i dr.) • djeca u alternativnoj skrbi • izloženost izvanrednim okolnostima poput prirodnih katastrofa, ratova, pandemija i dr. 	<ul style="list-style-type: none"> • razvojni rizici i razvojna odstupanja • problemi u području ponašanja i/ili mentalnoga zdravlja • specifične teškoće u učenju (npr. disleksija, disgrafija, ADHD) • teškoće u razvoju i invaliditet (npr. senzorička oštećenja, intelektualne teškoće, motorički poremećaji, poremećaj iz spektra autizma) • kronične bolesti • traumatsko iskustvo (npr. smrt jednog roditelja) • darovitost • LGBTIQ+ identitet • spol (koji može rezultirati nejednakim ishodima, npr. zbog stereotipnih rodni uloga)

Brojne okolnosti i individualne karakteristike se mogu preklapati i, posljedično, rezultirati višestrukim dimenzijama nepovoljnog položaja (npr. niži socioekonomski status, geografska dislociranost i otežavajuće obiteljske karakteristike).

Mreža preporuča da se u javnopolitičkim dokumentima koristi termin „skupine u nepovoljnom položaju“ te da se odredi kroz širu definiciju koja uzima u obzir izloženost raznim društvenim okolnostima i individualnim karakteristikama koje rezultiraju obrazovnim nejednakostima.

POPIS LITERATURE

- Balladares, J., Kankaraš, M. (2020). *Attendance in Early Childhood Education and Care Programmes and Academic Proficiencies at Age 15*. OECD Education Working Paper No. 214. <https://one.oecd.org/document/EDU/WKP%282020%292/En/pdf>
- Baran, J., Dobrotić, I. & Matković, T. (2011). Razvoj institucionaliziranog predškolskog odgoja u Hrvatskoj: promjene paradigme ili ovisnost o prijedrenom putu?. *Napredak*, 152 (3-4), 521-540. <https://hrcak.srce.hr/82790>
- Bouillet, D. (2018). *S one strane inkluzije djece rane i predškolske dobi: izvješće o provedenoj analizi pristupačnosti kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djeci u ranjivim situacijama u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Pučko otvoreno učilište „Korak po korak”.
- Bouillet, D., Antulić Majcen, S. (2022.a). Risks of social exclusion among children in ECEC settings: assessments by parents and ECEC teachers. *Sage Open*, 12, 3, 1-12. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/21582440221126636>
- Bouillet, D., Antulić Majcen, S. (2022.b). Potential for preventing the risk of social exclusion of children in Early Childhood Education and Care in Croatia. *Journal of Pedagogy*, 13, 2, 5-27. <https://doi.org/10.2478/jped-2022-0006>
- Bouillet, D., Brajković, S. (2022). „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te rano osnovnoškolsko obrazovanje”, u Farnell, T (ur.). *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja. https://iro.hr/wp-content/uploads/2022/05/Obrazovne-nejednakosti_online.hr-F.pdf
- Bouillet, D., Brajković, S. (2023.a). Iskustva odgojitelja i učitelja u prevenciji obrazovnih nejednakosti u hrvatskom ranom i predškolskom te osnovnoškolskom obrazovanju, *Revija za sociologiju*. Rukopis u postupku objavljivanja.
- Bouillet, D., Brajković, S. (2023.b). Pogled odgojitelja i učitelja osnovne škole na nastojanja obrazovnog sustava u izjednačavanju obrazovnih mogućnosti, *Sociologija i prostor*. Rukopis u postupku objavljivanja.
- Bouillet, D., Hren, D., Maglica, T., Sunko, E. (2021). *Analiza inkluzivnosti studijskih programa za inicijalno obrazovanje odgojitelja djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/8866/file/Analiza%20inkluzivnosti%20studijskih%20programa%20za%20inicijalno%20obrazovanje%20odgojitelja.pdf>
- Dobrotić, I. (2013) Dostupnost i korištenje usluga predškolskog odgoja i obrazovanja te drugih oblika skrbi. U: Pečnik, N. (ur.) *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb, UNICEF Hrvatska, str. 166-179.
- Dobrotić, I., & Matković, T. (2022). Promjene u obuhvaćenosti djece programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj 2011.–2021. *Revija za socijalnu politiku*, 29, br. 3, str. 445-459.
- Dobrotić, I., & Matković, T. (2023). Understanding territorial inequalities in decentralised welfare systems: Early childhood education and care system expansion in Croatia. *Public Sector Economics*, 47(1), 89–110.
- Dobrotić, I., Matković, T. & Menger, V. (2018). *Analiza pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Studija.
- European Family Support Network (2021). *Bridging Quality Standards for Evaluation with Professional Practice*. EuroFamnet Workshop. https://eurofamnet.eu/system/files/eurofamnet_workshop_bridging_quality_standards_for_evaluation_with_professional_practice_presentation.pdf
- Europska komisija (n.d). *Well-being at schools*. Preuzeto 15.6.2023. s: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/well-being-at-school>

- Europska komisija (2021). *Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2021.*
<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/hr/index.html>
- MZO – Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2022). *Registar dječjih vrtića.*
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrJoiMTc2YWNhMzYtYTEzMi00Yzk0LWE3MDktZWJkMjQyYTBlYzJlIiwidCI6IjJMTFJYmNjLWl3NjEtNDVhYi1hOWY1LTRhYzc3ZTk0ZTFkNCIsImMiOiJh9>
- MZO – Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2023). *Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine.* <https://mzo.gov.hr/vijesti/nacionalni-plan-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2027-godine-i-akcijski-plan-za-provedbu-nacionalnog-plana-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2024-godine/5415>
- NCVOO - Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2020.) *Međunarodno istraživanja trendova u znanju matematike i prirodoslovlja.*
<https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/timss/>
- OECD (2019.) PISA 2018. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>
- Pravobraniteljica za djecu (2022). *Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu za 2021. godinu.* Posjećeno 21.11.2022. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-04-01/154306/IZVJ_PRAVOBRANITELJ_DJECA_2021.pdf
- Projekt MORENEC (2022). *Modeli odgovora na odgojno-obrazovne potrebe djece u riziku socijalne isključenosti: osnovni: rezultati istraživanja.* http://morenec.ufzg.hr/wp-content/uploads/2022/12/POSTER_MORENEC-1.pdf
- Svjetska banka (2019). *Obrazovanje i vještine - Analitička podloga za Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030.*
<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/389431604612947887-0080022020/original/2Obrazovanjeivjetine.pdf>
- Šćukanec Schmidt, N., Farnell, T.D., Skledar Matijević, A. i Kekez, A. (2023). Pravičnost i uključivost obrazovnog sustava: analiza dizajna hrvatskih obrazovnih politika. *Političke analize*, 12 (45), 22-35. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/305054>
- UNESCO (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education.* Geneva: UNESCO IBE.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>
- Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2020). *Kako do vrtića za sve? Mogućnosti financiranja sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.* Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
<https://www.unicef.org/croatia/media/4951/file/Kako%20do%20vrti%C4%87a%20za%20sve.pdf>
- Ured UNICEF-a za Hrvatsku (2022). *Dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj, Podloga za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj.* Zagreb, siječanj 2022. <https://www.unicef.org/croatia/media/10531/file>
- Vargas-Barón, E., Diehl, K., Kakabadze, N., Bouillet, D., Miljević-Riđički, R., Moran, M.A. (2020). *Analiza stanja Programa rane intervencije u djetinjstvu u Republici Hrvatskoj.* Washington D.C.: The RICE Institute. <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/rana-intervencija-u-djetinjstvu>

POPIS KRATICA

AMPEU – Agencija za mobilnost i programe EU

ASOO – Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

AZOO – Agencija za odgoj i obrazovanje

AZVO – Agencija za znanost i visoko obrazovanje

EU – Europska unija

JLPS – Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

MPU – Ministarstvo pravosuđa i uprave

MRMSOSP – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

MZ – Ministarstvo zdravstva

MZO – Ministarstvo znanosti i obrazovanja

NCVVO – Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

NPRSO – Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine

RPOO – Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

POPIS ČLANOVA MREŽE

Temeljni članovi

1. Institut za razvoj obrazovanja: Thomas Farnell; Branislava Baranović; Dejana Bouillet; Sanja Brajković; Ana Skledar Matijević; Ninoslav Šćukanec Schmidt
2. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: Nikola Baketa; Katarina Jaklin; Iris Marušić; Jelena Matić Bojić; Teo Matković; Iva Odak; Ivana Pikić Jugović; Saša Puzić; Josip Šabić
3. Forum za slobodu odgoja: Jelena Perak; Eli Pijaca Plavšić
4. Akademija za politički razvoj: Ivana Novoselec
5. Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu: Marina Šimanović
6. Pučko otvoreno učilište Zagreb: Tihomir Žiljak
7. Nansen dijalog centar: Ivana Milas; Valentina Mikulić
8. Udruga gradova u Republici Hrvatskoj: Lucija Jusup
9. Udruga roditelja Korak po korak: Matea Biloglav, Karmen Stipeč; Renato Vuk
10. Udruga za razvoj visokoga školstva "Universitas": Vesna Kovač; Ivana Miočić
11. Pojedinačna članica: Anka Kekez Koštro

Pridruženi članovi

12. Kompetencijska mreža ICT-AAC: Željka Car; Jasmina Ivšac-Pavliša
13. Sveučilišni savjetovanišni centar Sveučilišta u Rijeci: Ivanka Živčić-Bećirević; Tamara Martinac Dorčić; Sandra Nuždić
14. Mreža mladih Hrvatske: Jovana Kepčija Pavlović
15. Hrvatsko andragoško društvo: Dražen Maksimović; Siniša Kusić; Morana Koludrović; Anita Zovko
16. Kuća ljudskih prava Zagreb: Tina Đaković
17. GOOD inicijativa: Branimira Penić
18. Udruga SIDRO: Katarina Turković Gulin; Nadina Đuretić; Endži Vrdoljak Skelin
19. Udruga roditelja djece s oštećenjem vida i dodatnim poteškoćama u razvoju „OKO“: Nada Bjelčić; Željka Dostal Brašnić
20. Pučko otvoreno učilište Korak po korak: Bojana Gotlin; Marina Matešić
21. Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH: Marica Mirić; Kristina Peruničić; Martina Mokus; Ratmir Džanić
22. Ambidekster klub: Martina Horvat
23. Romski resursni centar: Elizabet Takač; Jovana Petrović; Natalija Gašić
24. Pojedinačni članovi: Karin Doolan; Margareta Gregurović; Lelia Kiš-Glavaš; Dalida Rittossa; Ivana Dobrotić; Olja Družić Ljubotina; Tino Vodanović